

Nr 545.

Av herr Nilsson i Kristinehamn m. fl., i *anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 166, angående anslag för budgetåret 1950/51 till centraldepån för blindas arbeten m. m.*

Genom Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen nr 166 har framlagts förslag till omorganisation av verksamheten med försäljning av blinda hantverkares produkter. Förslaget går ut på att den försäljningsverksamhet, som för närvarande bedrivs av centraldepån, skall överlätas till De blindas förening. Vidare föreslås nedläggande av den vid hantverksskolan i Kristinehamn för blinda män bedrivna materialdepån.

Med anledning av propositionen önska undertecknade framföra följande synpunkter och förslag.

Försäljningen av blinda hantverkares produkter.

Centraldepån för blindas arbeten inrättades genom beslut av 1938 års riksdag. Syftet härmed var att samordna förekommande åtgärder för upphjälpande av de blindas förvärvsmöjligheter. Centraldepån skulle således dels sörja för materialanskaffning åt de blinda hantverkarna och dels för försäljning av dessas färdiga arbeten. Centraldepåns inrättande fördröjdes av olika skäl, men den har småningom kommit i full verksamhet enligt de uppdragna riktlinjerna.

I september 1948 anmälde emellertid statens blinddepånämnd, att en betydande del av det till centraldepån anvisade förlagskapitalet gått förlorat, varjämte erinringar framfördes mot verksamhetens nuvarande organisation. I anledning härav har statens sakrevision granskat centraldepåns verksamhet och framlagt ett förslag till omorganisation av denna.

Propositionen har nu upptagit sakrevisionens förslag, enligt vilket anskaffningen av arbetsmaterial till de blinda hantverkarna och försäljningen av de blindas färdiga produkter skola skiljas åt. Anskaffningen av material förutsättes fortfarande skola ske genom centraldepån, under det att försäljningen av de blindas färdiga arbeten skall överlätas på entreprenad åt De blindas förening under former för vilka närmare redogöres i propositionen.

Mot detta förslag till en centralisering av försäljningen av blindas arbeten anse undertecknade, att vägande invändningar kunna göras. För närvarande pågår en lokal försäljning av blindarbeten i stor utsträckning. I

flera län finnas lokala försäljningsorganisationer, av vilka åtskilliga åtnjuta anslag från landstingen och därjämte stödjas av en ganska omfattande filantropisk verksamhet. Sålunda finnas lokala försäljningsorgan i Göteborg, Vänersborg, Jönköping, Malmö, Linköping, Falun, Östersund m. fl. platser. För Värmlands län finns en försäljningsorganisation med säte i Kristinehamn. Enbart från denna försåldes under 1948 blindarbeten för 90 000 kronor. Som jämförelse kan nämnas, att centraldepån under budgetåret 1948/49 försålde av manliga blinda tillverkade varor för 129 000 kronor.

Det är vår uppfattning, att en centralisering av försäljningsverksamheten kommer att i hög grad minska det lokala intresse, som finns ute i landet för att hjälpa de blinda med försäljningen av dessas arbeten. Vi befara rentav, att den lokala verksamheten flerstädes kommer att upphöra. Det är begripligt, om de, som offrat sig frivilligt i detta arbete, tro sig kunna upphöra därmed, sedan staten övertagit ansvaret för försäljningen, låt vara att det sker genom en statlig entreprenör. Skulle såväl lokal som central försäljning förekomma, har man ju därjämte anledning befara, att det skulle komma att uppstå ett konkurrensförhållande vid försäljningen. Redan 1936 års utredning befarade detta och uttalade därför, att centraldepåns försäljare noga skulle tillse, att deras verksamhet icke blev till skada för enskilda blinda hantverkare eller lokala försäljningsorganisationer, vilka redan förvärvat en kundkrets. Omedelbart efter inrättandet av centraldepån 1938 kunde förmärkas ett minskat intresse från de lokala frivilliga försäljningsföretagens sida. Departementschefen påpekar själv detta i propositionen, s. 23, där det efter att ha erinrats om nedgången i försäljningen heter:

»I viss mån torde den omständigheten inverka, att på några håll organisationer, som tidigare medverkat vid avsättningen av blindtillverkade varor, numera inskränkt eller nedlagt denna verksamhet.»

För vår del anse vi, att det riktigaste vore att helt decentralisera verksamheten med försäljningen av de blindas arbeten. Detta är även skolöverstyrelsens mening. Blindvarorna ha ute i landet en särskild goodwill. Konsumenter av dessa varor betala gärna ett litet överpris, om de ha klart för sig, att de därmed stödja de blinda hantverkarna. Denna goodwill kan inte utnyttjas på samma sätt av ett centralt organ, företrätt av försäljare från huvudstaden, som av lokala försäljningsorgan med goda kontakter hos den kundkrets som kan komma i fråga. Om nu statsmakterna ytterligare skola understödja försäljningsverksamheten dels genom förlagskapital och dels genom årliga tillskott till driften, vore det enligt vår mening riktigast att använda dessa medel till stärkande av de lokala försäljningsorganisationerna och till uppbyggande av flera sådana. Därigenom uppbyggdes småningom en stark försäljningsorganisation omfattande hela landet och förankrad i de frivilliga lokala strävandena att hjälpa de blinda.

Materialdepån i Kristinehamn.

Hantverksskolan för blinda män i Kristinehamn har varit i verksamhet sedan 1884. Ända sedan skolans tillkomst har vid sidan av undervisningsverksamheten bedrivits försäljning av arbetsmaterial och verktyg till de blinda eleverna i syfte att underlätta dessas yrkesarbete, sedan de lämnat skolan. Efter hand har denna verksamhet fått en ganska betydande omfattning. Sålunda försålde från denna depå under budgetåret 1948/49 arbetsmaterialier för tillhopa 117 410: 52 kronor. Jämsides härmed försålde genom depån vid skolan förfärdigade blindarbeten för 30 825: 05 kronor. Omkostnaderna för materialdepåns verksamhet utgjordes av avlöningar och fria frakter till ett belopp av 13 215: 70 kronor.

I propositionen föreslås nu, att materialdepån i Kristinehamn skall nedläggas. Redan vid inrättandet av centraldepån 1938 föreslogs nedläggande av kristinehamnsdepån. Riksdagen gjorde emellertid erinringar häremot, och depån har, trots försök som senare gjorts att få densamma avvecklad, fått fortsätta sin verksamhet.

Nu föreslås, att kristinehamnsdepån skall upphöra med försäljningen av arbetsmaterial och verktyg, men det förutsättes tydligen, att skolan skall fortsätta med att efter förmåga sälja färdiga blindarbeten.

Nedläggandet av materialförsäljningen vid skolan i Kristinehamn motiveras, så vitt vi kunna finna, uteslutande med centraliserings- och rationaliseringssynpunkter. Det anses icke rationellt att behålla försäljningen i Kristinehamn, eftersom det inträffat, att vissa kunder köpt materialier både från centraldepån och kristinehamnsdepån. Det anföres vidare, att frakterna från kristinehamnsdepån till alla platser i Sverige ställa sig dyrare än från Stockholm. Att förbrukare av de ifrågavarande materialierna förekommit som kunder vid både centraldepån och kristinehamnsdepån, är säkerligen riktigt. Förklaringen ligger i att särskilt under och efter kriget svårigheter yppat sig för kristinehamnsdepån att alltid ha tillräckligt sortiment av materialier. Påståendet att frakter till alla platser i Sverige ställa sig dyrare från Kristinehamn än från Stockholm förefaller ganska orimligt, eftersom väl åtminstone järnvägsfrakttaxorna äro enhetliga för hela landet. Det bör observeras, att Kristinehamn har direkta sjöfartsförbindelser med kontinenten, varför import av materialier kan ske direkt till staden.

Det är ganska lätt att framställa det som troligt, att en centraliserad rörelse ställer sig billigare än en decentraliserad. Det bör emellertid observeras, att det här rör sig om en mycket obetydlig ekonomisk fråga. Statsmakterna ha bidragit till kristinehamnsdepåns drift med, som redan angivits, i runt tal 13 000 kronor. Häremot svarar emellertid delvis ett årligt överskott å depåns verksamhet, som uppgått till mellan 4 500 och 7 000 kronor. För budgetåret 1948/49 uppgick detta överskott till 4 800 kronor. Statens nettokostnad var alltså för det senaste budgetåret ca 5 000 kronor.

I propositionen förutsättes emellertid, att skolan skall fortsätta med att söka försälja färdiga blindarbeten. Styrelsen för skolan räknar med att det härför kräves personal, vars avlönande kommer att draga en kostnad av ca 8 000 kronor. Skolöverstyrelsen har i sitt yttrande förklarat sig anse denna kostnadssumma rimlig. Om materialförsörjningen skall nedläggas men försäljningen av blindarbeten fortgå, kommer helt naturligt överskottet av verksamheten att minska, eftersom en stor del av detta överskott härledes från materialförsäljningen. Om överskottet sjunker med låt oss säga 3 000 kronor, komma statens utgifter för depån i Kristinehamn fortfarande att vara 5 000 kronor och ingenting har vunnits ens i ekonomiskt avseende. Däremot kommer skolans försäljning av blindarbeten att försvåras genom att depån ej får föra materialier. Skolan kommer nämligen icke längre att kunna utnyttja fria frakter vid försäljning av blindarbeten, vilket hittills kunnat ske. Blindarbeten ha nämligen försålts genom skolans f. d. elever, som härpå haft en god förtjänst. Till sådana elever ha blindarbeten kunnat bipackas vid rekvisition av arbetsmaterialier, varigenom fraktfrihet erhållits. Om man vidare anser sig ha anledning befara, att de blindarbeten, som icke längre kunna försäljas genom skolan, bli osålda sedan dessa skickats upp till centraldepån, har man fog för att befara, att nyordningen på detta område kommer att bli direkt förlustbringande för statsverket.

Styrelsen för hantverksskolan för blindas i Kristinehamn har ständigt motsatt sig tanken på ett nedläggande av materialdepån. Den gör detta även nu. Styrelsens viktigaste skäl är emellertid icke av ekonomisk utan av pedagogisk natur. Styrelsen, skolans rektor och lärare, äro samstämmigt av den meningen att såväl materialförsäljningen som försäljningen av blindarbeten har den största betydelse för utbildningen vid skolan och för elevernas möjligheter att finna sig till rätta, sedan de lämnat skolan. Genom materialförsäljningen ges skolan tillfälle att upprätthålla en fortlöpande kontakt med eleverna, sedan dessa lämnat skolan. Särskilt under de första åren, då eleverna skola försöka ta sig fram på egen hand som hantverkare, är det enligt skolstyrelsens och andras mening av största värde, att eleverna kunna vända sig till skolan, till sina gamla lärare, för att erhålla råd vid val av material och verktyger och i andra med arbetet sammanhängande spörsmål. Dessa synpunkter ha uppenbarligen icke beaktats tillräckligt i propositionen, trots att skolöverstyrelsen uttalat, att man icke kan bortse från denna pedagogiska motivering för depåns fortbestånd i oförändrat skick.

Oss förefaller det ganska ofattbart, att i ett ärende av denna art obetydliga och tvivelaktiga ekonomiska favörer tillmätas större vikt än de blindas av särskilt sakkunniga instanser framhållna intressen.

Det bör också observeras, att den organisationsplan, som framlägges i propositionen, uttryckligen anges vara ett provisorium under ett par år.

Under denna tid skall ytterligare erfarenhet inhämtas. Det kan väl knappast vara välbetänkt att nedlägga en 66-årig med framgång bedriven verksamhet, så länge intet annat kan sättas i dess ställe än ett tvåårigt provisorium.

Med hänvisning till vad ovan anförts till riksdagens tidigare intagna ståndpunkt beträffande kristinehamnsdepån tillåta vi oss föreslå,

att riksdagen beviljar de begärda medlen till omorganisation av försäljningsverksamheten av blindas arbeten men samtidigt uttalar, att innan försäljningsverksamheten, på sätt som föreslås i propositionen, överlåtes på De blindas förening, det överväges, om icke försäljningsverksamheten med större utsikter till framgång borde under centraldepåns ledning anförtros de lokala försäljningsorgan, som redan i stor utsträckning finnas, och att de anslagna medlen därvid användas till understödjande av dessa lokala försäljningsorgan och till inrättande av nya dylika, samt

att riksdagen uttalar, att den depå för försäljning av arbetsmaterial, verktyg m. m. till blinda hantverkare och blindarbeten, som finns inrättad vid hantverksskolan för blinda män i Kristinehamn, under alla förhållanden bör fortbestå på grund av den betydelse denna verksamhet har för de blinda hantverkare, som utbildas vid skolan.

Stockholm i april 1950.

Gustaf Nilsson

i Kristinehamn.

Holger Adolfsson.

Arvid Andersson,

Ryggestad.

Aug. Spångberg.

Harald Hallén.

Manne Ståhl.